

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه الزهرا (س)
دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد

پایان نامه
جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته حسابداری

عنوان
تأثیر نظام راهبری شرکتی بر افشای سرمایه فکری

استاد راهنما
دکتر سید حسین علوی طبری

استاد مشاور
دکتر ویدا مجتهد زاده

دانشجو
زهرا عباس تفرشی
مهر 1391

کلیه دستاوردهای این تحقیق متعلق به دانشگاه الزهراء است.

تقدیم به

محضر ارزشمند پدر و مادر عزیزم به خاطر همه ی تلاش های محبت آمیزی که در دوران مختلف زندگی ام انجام داده اند.

قدردانی و تشکر

با عنایت به سخن حضرت علی (ع) که فرمودند " هر کس به من کلمه ای آموخت، مرا بنده خود ساخته است "، بر خود لازم می دانم از زحمات اساتید بزرگوارم، **جناب دکتر سید حسین علوی طبری و خانم دکتر ویدا مجتهد زاده** که با صبر و حوصله بنده را در این راه هدایت و راهنمایی فرمودند مراتب تقدیر و تشکر را به جا آورم.

زهره عباس تفرشی

مهر 91

عنوان پایان نامه: تاثیر نظام راهبری شرکتی برافشای سرمایه فکری

نام و نام خانوادگی: زهره عباس تفرشی

رشته تحصیلی: حسابداری

استاد راهنما: دکتر سید حسین علوی طبری

استاد مشاور: دکتر ویدا مجتهدزاده

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی رابطه‌ی برخی ساز و کارهای نظام راهبری شرکتی و میزان افشای سرمایه فکری در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های 1387-1389 می باشد. در این راستا تاثیر برخی شاخص های نظام راهبری شرکتی (اندازه هیات مدیره (تعداد مدیران)، ترکیب هیات مدیره (درصد اعضای غیرموظف)، یکسان بودن مدیرعامل و رئیس هیات مدیره و وجود بخش حسابرسی داخلی) بر میزان افشای سرمایه فکری (سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه ای)، دربرگیرنده افشای 10 متغیر رفاه کارکنان، دانش کارکنان، آموزش کارکنان، مشتری مداری، سهم بازار شرکت، گواهینامه ها و تقدیرنامه های دریافتی شرکت، قرارداد های شرکت، سیستم های

اطلاعاتی، استفاده از فناوری و فعالیت های تحقیق و توسعه، برای 120 شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به روش رگرسیون پانل دیتای پواسن بررسی شد.

نتایج نشان داد بین تعداد مدیران و میزان افشای سرمایه فکری رابطه ی معنادار منفی وجود ندارد (رابطه ی معنادار وجود ندارد)؛ بین درصد اعضای غیر موظف و میزان افشای سرمایه فکری رابطه معنادار مثبت وجود دارد؛ بین یکسان بودن مدیرعامل و رئیس هیات مدیره و میزان افشای سرمایه فکری رابطه ی معنادار منفی وجود دارد و بین وجود بخش حسابرسی داخلی و میزان افشای سرمایه فکری رابطه ی معنادار مثبت وجود ندارد (رابطه ی معناداری وجود ندارد).

واژه های کلیدی: نظام راهبری شرکتی ، سرمایه فکری ، افشای سرمایه فکری ، ویژگی های هیات مدیره ، شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

فصل اول : کلیات پژوهش

1.....	مقدمه
2.....	تشریح و بیان موضوع
10.....	اهداف پژوهش و ضرورت انجام آن
11.....	پرسش های پژوهش
11.....	فرضیه های پژوهش
12.....	تعریف برخی واژه های استفاده شده در پژوهش
14.....	نهادها و موسساتی که می توانند از یافته های این پژوهش بهره گیرند
15.....	روش تجزیه و تحلیل داده ها
15.....	قلمرو پژوهش
16.....	خلاصه فصل و ساختار پژوهش

فصل دوم : ادبیات و پیشینه پژوهش

18.....	مقدمه
18.....	نظام راهبری شرکتی
26.....	تعریف های نظام راهبری شرکتی
27.....	اصول نظام راهبری شرکتی OECD
38.....	چارچوب نظام راهبری شرکتی
42.....	اهمیت نظام راهبری شرکتی و شیوه های دستیابی به آن
45.....	مقدمه سرمایه فکری
48.....	مفهوم و تعاریف سرمایه فکری
50.....	اجزای سرمایه فکری

57	اندازه گیری سرمایه فکری
69	مدیریت سرمایه فکری
72	افشای سرمایه فکری
81	پیشینه خارجی
101	پیشینه داخلی
104	خلاصه فصل

فصل سوم : روش شناسی پژوهش

105	مقدمه
105	روش و نوع پژوهش
106	متغیرهای پژوهش
110	پرسش های پژوهش
111	فرضیه های پژوهش
112	جامعه آماری و نمونه
112	جمع آوری داده ها
113	تجزیه و تحلیل داده ها
114	خلاصه فصل

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل داده ها

115	مقدمه
115	روش آزمون فرضیه های پژوهش
117	آمار توصیفی
148	نتایج آزمون فرضیه ها
150	نتایج آزمون برای افشای کل سرمایه فکری
150	تحلیل همبستگی
151	ضرایب مدل رگرسیون
154	بررسی پیش فرض مدل

156.....	نتایج آزمون براساس افشای سرمایه انسانی.....
156.....	تحلیل همبستگی.....
158.....	ضرایب مدل رگرسیون.....
160.....	بررسی پیش فرض مدل.....
162.....	نتایج آزمون براساس افشای سرمایه رابطه ای.....
162.....	تحلیل همبستگی.....
164.....	ضرایب مدل رگرسیون.....
166.....	بررسی پیش فرض مدل.....
168.....	نتایج آزمون براساس افشای سرمایه داخلی.....
168.....	تحلیل همبستگی.....
170.....	ضرایب مدل رگرسیون.....
172.....	بررسی پیش فرض مدل.....
175.....	خلاصه نتایج آزمون فرضیه ها.....
176.....	خلاصه فصل.....

فصل پنجم : خلاصه پژوهش و نتیجه گیری

177.....	مقدمه.....
177.....	خلاصه پژوهش.....
179.....	نتایج آزمون فرضیه ها.....
183.....	پیشنهادات مبتنی بر نتایج پژوهش.....
184.....	پیشنهادات برای انجام پژوهش آتی.....
184.....	محدودیت های پژوهش.....
185.....	خلاصه فصل.....

منابع و ماخذ

- 186..... منابع فارسی
- 189..... منابع لاتین
- 199..... پیوست

فهرست نگاره ها

عنوان

صفحه

- نگاره 2-1: روش های مختلف اندازه گیری سرمایه فکری.....63
- نگاره 4-1: متغیرهای پژوهش.....116
- نگاره 4-2: آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش سال 1387.....117
- نگاره 4-3: ادامه آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش سال 1387.....118
- نگاره 4-4: آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش سال 1388.....120
- نگاره 4-5: ادامه آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش سال 1388.....121
- نگاره 4-6: آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش سال 1389.....122
- نگاره 4-7: ادامه آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش سال 1389.....123
- نگاره 4-8: توزیع فراوانی افشای کل سرمایه فکری سال 1387.....125
- نگاره 4-9: توزیع فراوانی افشای کل سرمایه فکری سال 1388.....127
- نگاره 4-10: توزیع فراوانی افشای کل سرمایه فکری سال 1389.....129
- نگاره 4-11: توزیع فراوانی افشای سرمایه انسانی سال 1387.....131
- نگاره 4-12: توزیع فراوانی افشای سرمایه انسانی سال 1388.....133
- نگاره 4-13: توزیع فراوانی افشای سرمایه انسانی سال 1389.....135
- نگاره 4-14: توزیع فراوانی افشای سرمایه رابطه ای سال 1387.....137
- نگاره 4-15: توزیع فراوانی افشای سرمایه رابطه ای سال 1388.....139
- نگاره 4-16: توزیع فراوانی افشای سرمایه رابطه ای سال 1389.....141
- نگاره 4-17: توزیع فراوانی افشای سرمایه داخلی سال 1387.....143
- نگاره 4-18: توزیع فراوانی افشای سرمایه داخلی سال 1388.....145

- نگاره 4-19: توزیع فراوانی افشای سرمایه داخلی سال 1389.....147
- نگاره 4-20: ضریب همبستگی متغیرهای پژوهش (بر مبنای افشای کل سرمایه فکری).....150
- نگاره 4-21: ضریب تعیین (بر مبنای افشای کل سرمایه فکری).....152
- نگاره 4-22: خلاصه آماره های مدل رگرسیونی (بر مبنای افشای کل سرمایه فکری).....153
- نگاره 4-23: آزمون خوبی-برازندگی توزیع پواسن (بر مبنای افشای کل سرمایه فکری).....155
- نگاره 4-24: ضریب همبستگی متغیرهای پژوهش (بر مبنای افشای سرمایه انسانی).....157
- نگاره 4-25: ضریب تعیین (بر مبنای افشای سرمایه انسانی).....158
- نگاره 4-26: خلاصه آماره های مدل رگرسیونی (بر مبنای افشای سرمایه انسانی).....159
- نگاره 4-27: آزمون خوبی-برازندگی توزیع پواسن (بر مبنای افشای سرمایه انسانی).....160
- نگاره 4-28: ضریب همبستگی متغیرهای پژوهش (بر مبنای افشای سرمایه رابطه ای).....163
- نگاره 4-29: ضریب تعیین (بر مبنای افشای سرمایه رابطه ای).....164
- نگاره 4-30: خلاصه آماره های مدل رگرسیونی (بر مبنای افشای سرمایه رابطه ای).....165
- نگاره 4-31: آزمون خوبی-برازندگی توزیع پواسن (بر مبنای افشای سرمایه رابطه ای).....166
- نگاره 4-32: ضریب همبستگی متغیرهای پژوهش (بر مبنای افشای سرمایه داخلی).....169
- نگاره 4-33: ضریب تعیین (بر مبنای افشای سرمایه داخلی).....170
- نگاره 4-34: خلاصه آماره های مدل رگرسیونی (بر مبنای افشای سرمایه داخلی).....171
- نگاره 4-35: آزمون خوبی-برازندگی توزیع پواسن (بر مبنای افشای سرمایه داخلی).....173
- نگاره 4-36: نتیجه آزمون فرضیه ها.....175

فهرست شکل ها

عنوان

صفحه

- شکل 2-1 : سیستم فرآیند نیروی انسانی 63
- شکل 2-2: عوامل داخلی و بیرونی نظم دهنده شرکت های جدید از نظر بانک جهانی 116
- شکل 2-3: مدل اسکاندیا نویگیتور 117
- شکل 2-4: مدل سرمایه فکری بروکینگ 118
- شکل 2-5: راهنمای ICBR 120

فهرست نمودارها

عنوان

صفحه

- نمودار 1-4: نمودار فراوانی افشای کل سرمایه فکری سال 1387..... 63
- نمودار 2-4: نمودار فراوانی افشای کل سرمایه فکری سال 1388..... 116
- نمودار 3-4: نمودار فراوانی افشای کل سرمایه فکری سال 1389..... 117
- نمودار 4-4: نمودار فراوانی افشای سرمایه انسانی سال 1387..... 118
- نمودار 5-4: نمودار فراوانی افشای سرمایه انسانی سال 1388..... 120
- نمودار 6-4: نمودار فراوانی افشای سرمایه انسانی سال 1389..... 121
- نمودار 7-4: نمودار فراوانی افشای سرمایه رابطه ای سال 1387..... 122
- نمودار 8-4: نمودار فراوانی افشای سرمایه رابطه ای سال 1388..... 123
- نمودار 9-4: نمودار فراوانی افشای سرمایه رابطه ای سال 1389..... 125
- نمودار 10-4: نمودار فراوانی افشای سرمایه داخلی سال 1387..... 127
- نمودار 11-4: نمودار فراوانی افشای سرمایه داخلی سال 1388..... 129
- نمودار 12-4: نمودار فراوانی افشای سرمایه داخلی سال 1389..... 131
- نمودار 13-4: نمودار مقادیر واقعی و مورد انتظار توزیع پواسن (برمبنای افشای کل سرمایه فکری)..... 133
- نمودار 14-4: نمودار مقادیر واقعی و مورد انتظار توزیع پواسن (برمبنای افشای سرمایه انسانی)..... 135
- نمودار 15-4: نمودار مقادیر واقعی و مورد انتظار توزیع پواسن (برمبنای افشای سرمایه رابطه ای)..... 137
- نمودار 15-4: نمودار مقادیر واقعی و مورد انتظار توزیع پواسن (برمبنای افشای سرمایه داخلی)..... 139

پیشگفتار

ارزش‌گذاری و افشای دارایی‌های نامشهود از موضوعات با اهمیت در گزارشگری مالی می‌باشد. در اقتصاد دانش محور، دارایی‌های نامشهود از جایگاه ویژه‌ای برخوردار هستند و قابلیت‌های بالقوه سازمان در آینده وابسته به این دارایی‌ها است. در دو سه دهه اخیر، منابع غیر فیزیکی به عنوان دارایی‌های نامشهود در مقایسه با دارایی‌های فیزیکی و مشهود یک واحد تجاری، رشد روز افزون داشته است. از دیدگاه اقتصادی یک دارایی، منبع تحت کنترل واحد تجاری است که منافع اقتصادی آتی دارد. برخی دارایی‌ها فاقد ماهیت فیزیکی هستند و قابل رویت نمی‌باشند، اما موجب افزایش ارزش واحد تجاری می‌شوند. سرمایه انسانی (دانش)، سرمایه سازمانی، خلاقیت و نوآوری از جمله دارایی‌های نامشهود محسوب می‌شوند. در واقع دارایی‌های نامشهود ذخایر یک سازمان می‌باشند و درجه ریسک تجاری یک سازمان وابسته به این دارایی‌ها است. سرمایه‌گذاری در دارایی‌های نامشهود می‌تواند به معنای دستیابی به مزیت رقابتی باشد که به دست آوردن آن به عنوان یک فرصت در محیط تجاری رقابتی امروزی به سادگی امکان پذیر نیست. بنابراین سرمایه‌گذاری در دارایی‌های نامشهود دارای منافع بیشتری نسبت به سرمایه‌گذاری در دارایی‌های مشهود است. از این رو، اثرات این نوع دارایی‌ها و سرمایه‌گذاری در آن‌ها باید شناسایی،

تجزیه و تحلیل، ارزش‌گذاری و در فرآیند گزارش‌گری گنجانده شود. یکی از مهمترین دارایی‌های نامشهود که منجر به ایجاد ارزش می‌گردد سرمایه فکری است که تاکنون روش‌ها و مدل‌های مختلفی برای اندازه‌گیری و سنجش آن ارائه شده است.

افشای ارزش سرمایه فکری می‌تواند دلایل مختلفی داشته باشد. اگرچه همه این دلایل جزو اهداف کلیدی هستند، اما هدف اصلی، تهیه اطلاعات مفید برای سهام‌داران سازمان است. سهام‌داران، دارای نیازهای اطلاعاتی مختلفی هستند که رویه شرکت باید بر مبنای افشای آن دسته از اطلاعاتی باشد که بتواند نیازهای اطلاعاتی گروه بیشتری را تأمین کند. در این میان عوامل مختلفی از جمله ویژگی‌های خاص شرکت، شرایط محیطی، سازوکارهای داخلی و بیرونی نظام راهبری وجود دارند که می‌توانند بر میزان و نحوه‌ی افشای سرمایه فکری و دارایی‌های نامشهود موثر باشند. در این پژوهش تاثیر چند سازوکار داخلی نظام راهبری شرکتی بر میزان افشای سرمایه فکری مورد بررسی قرار گرفت.

فصل اول

کلیات پژوهش

کلیات پژوهش

- ✓ مقدمه
- ✓ تشریح و بیان موضوع
- ✓ اهداف پژوهش و ضرورت انجام آن
- ✓ پرسش های پژوهش
- ✓ فرضیه های پژوهش
- ✓ تعریف برخی واژه های استفاده شده در پژوهش
- ✓ نهادها و موسساتی که می توانند از یافته های این پژوهش بهره گیرند.
- ✓ روش تجزیه و تحلیل داده ها
- ✓ قلمرو پژوهش